

Gervuogių vynas

J O A N N E H A R R I S

Iš anglų kalbos vertė

Milda Dyke

Sofoklis

VILNIUS, 2021

I

VYNAS ŠNEKA, TAI žino visi. Apsižvalgykite aplink. Paklauskite pranašo prie gatvės kampo, nekviesto svečio vestuvių puotoje, šventojo kvailio. Jis kalba. Gurga iš pilvo. Jis turi milijonus balsų. Jis atriša liežuvį, išviliodamas paslaptis, kurių niekada neketinote atverti, kurias nė neįtarėte žinantys. Jis šaukia, nerišliai murma, šnabžda. Byloja apie didžius dalykus, įstabius planus, tragiškas meiles, kraują stingdančias išdavystes. Jis klykia iš juoko. Tyliai sau kikena. Rauda priešais savo atvaizdus. Atveria seniai praėjusias vasaras ir į užmarštį nugramzdintus prisiminimus. Kiekvienas butelis – vis kitų laikų, vis kitų vietų kvėptelejimas, nuo įprasčiausio *Liebfraumilsch* iki kilmingojo 1945 metų *Veuve Clicquot* – kuklus stebuklas. Kasdienybės magija, sakydavo Džou. Nužemintos materijos transformacija į svajų medžiagą. Pasaulietiškoji alchemija.

Štai, sakykime, kad ir aš. 1962-ųjų *Fleurie*. Paskutinis išlikusysis iš dvylikos dėžėje, išpilstytų ir dailiai sudėtų tais metais, kai gimė Džei. „Gaivus, šnekus, gaivinas, rūgštokas su aitriu juodųjų serbentų prieskoniu“, – taip tvirtina etiketė. Tokio vyno ilgai nelaikysi, bet jis išlaikė. Įkvėptas nostalgijos, ypatingoms progoms.

Gimtadieniui, o gal tuoktuvėms. Bet jo gimtadieniai pratikėdavo nešvenčiami, geriant argentinietiškąjį raudonąjį ir žiūrint

senus vesternus. Prieš penkerius metus jis pastatė mane ant stalo su sidabrinėmis žvakidėmis, bet nieko iš to neišėjo. Tačiau, nepaisant to, jis ir mergina liko sykiu. Su ja atkeliavo ištisa armija butelių – *Dom Pérignon, Stolichnaya vodka, Parfait Amour* ir *Mouton-Cadet*, belgiški alūs ilgakakliuose buteliuose. *Noilly Prat* vermutas ir *Fraise des Bois*. Jie kalba daugiausia nesąmones, tarsi svečiai, besisukinėjantys vakarėlyje. Mes atsisakome turėti su jais ką bendro. Mus nustūmė į rūsio galą: visus tris, išlikusius raudonuosius, už blizgančių naujų atvykėlių gretų, kur penkerius metus išstovėjome užmiršti. *Château Chalon '58, Sancerre '71* ir aš. *Château-Chalon '58*, nuliūdęs dėl tokio pažeminimo, apsimeta kurčias ir iš viso atsisako kalbėti. Sodraus skonio vynas, taurus ir kilmingas, – retomis atvirumo akimirkomis mėgsta priminti mums apie garbingą savo amžių, apie tai, kokie ilgaamžiai geltonieji Juros vynai. Jis teikia tam ypatingą reikšmę, kaip ir savo medumi suteptai etiketei bei unikaliam kilmei. *Sancerre '71* jau senokai įgavo acto skonį, jis beveik prarado balsa, tik retkarčiais tyliai atsidūsta dėl senokai išsivadėjusios jaunystės.

Paskui, koks šešetas savaičių iki šios istorijos pradžios, atvyko dar kiti. Svetimi. Ypatingieji. Įsibrovėliai, kurie visa ir pradėjo, nors, atrodo, ir jie tapo užmiršti ir nustumti už ryškių naujų butelių. Jų buvo šešetas, kiekvienas su nedidele ranka užrašyta etikete, užantspauduoti vašku. Kiekvienam buteliui aplink kaklą buvo užrištas vis kitokios spalvos raištelis: aviečių raudonas, šeivamedžių žiedo žalsvumo, gervuogių mėlynas, erškėtuogių geltonas ir aitriųjų slyvų juodas. Paskutiniame butelyje, paženklintame rudu raištelium, buvo vynas, apie kurį man nebuvo tekę girdėti. *Ypatingasis, 1975 m.*, tikino etiketė, kurios užrašas buvo išblukęs iki senos arbatos spalvos. Tačiau viduje kirbėjo paslapčių kamuolys. Pasislėpti nuo jų, jų šnibždesių, švilpimo, juoko

buvo neįmanoma. Dėjomės abejingi jų kvailiojimui. Mėgėjai. Nė viename iš jų nė vynuogės kvėptelėjimo. Jie buvo menkesni už mus, mes nepageidavome dalytis su jais savo vieta. Tačiau šie šeši laisvamaniai piratai sykiu buvo ir žaviai įžūlūs, jie sukūrė tokį kvapų ir įvaizdžių chaosą, nuo kurio nuosaikesni senoviški vynai atsitraukdavo pašiurpę. Žinoma, mūsų kilmingumas neleido su jais bičiulautis. Tačiau kaip troškau su jais pasišnekučiuoti. Gal mus siejo tas plebėjiškas juodųjų serbentų prieskonis?

Iš rūsio girdėdavau viską, kas vykdavo namuose. Svarbius įvykius paminėdavome mėgstamesnių savo kolegų išvykimu ar pasirodymu: dvylika alaus butelių Kalifornijos raudonojo, tokio nebrandaus, kad galėjai užuosti taninus. Antai aną savaitę – jo gimtadienio proga – pusė butelio *Moët demoiselle*, to rinktinio šampano netikėčiausių formų buteliuose, ir tolimi nostalgiški pykštinčio šautuvo garsai, arklių kanopų kaukšėjimas iš viršaus.

Džei Makintošas buvo trisdešimt septynerių, neišsiskiriaš niekuo, tik tamsiai mėlynos spalvos akimis ir sutrikusiu žvilgsniu, tarsi žmogaus, kuris pasiklydo. Prieš penketą metų Kerę šis žvilgsnis kerėjo. Tačiau dabar jo žavesys išblėso. Džei pasyvumas ją erzino iki širdies gelmių, nes jo šaknys, ji neabejojo, siekė jo prigimtinių užsispyrimą. Lygiai prieš keturiolika metų Džei parašė romaną *Trys vasaros su Bulvyte Džou*. Jums šis romanas, suprantama, žinomas. Jis laimėjo Gonkūrų premiją Prancūzijoje ir buvo išverstas į dvidešimt kalbų. Jo pasirodymas pažymėtas trimis dėžėmis *Veuve Clicquot '76*, kuris, tiesą sakant, išgertas per anksti, bet Džei juk ir pats visuomet toks buvo – skubantis gyventi, tarsi gyvenimas niekuomet neišsėks, tarsi to, kas į jį supilta, užteks amžiams, tarsi sėkmė vys sėkmę ir sėkmės šventimui nebus galo.

Tais laikais name iš viso nebūta vyno rūsio. Mes stovėjome ant židinio atbrailos, virš rašomosios mašinėlės, kad neštume

sėkmę, kaip jis sakydavo. Užbaigęs knygą, atkimšo paskutinį mano 1962-ųjų bičiulį ir lėtai jį išgėrė, o išgėręs sukiniėjo taurę rankose. Paskui nuėjo prie židinio. Pastovėjo. Tada išsišiepė ir jau gerokai netvirtu žingsniu sugrįžo prie kėdės.

– Kitą kartą, mielas, – pažadėjo. – Tave paliksime kitam kartui.

Matote, jis su manimi šnekučiuojasi taip, kaip aš šnekučiuojuosi su juo. Aš jo seniausias bičiulis. Mes vienas kitą suprantame, mūsų likimai susipynę.

Kito karto, žinoma, nebuvo. Televizijos interviu, laikraščių straipsniai, apžvalgos vijo vieni kitus, greitai nugrimzdami į tylą. Holivudas pastatė ir filmą su Korei Feldmanu, kurio veiksmas vyksta Amerikos Vakaruose. Praėjo devyneri metai. Džei parašė dalį scenarijaus, pavadinto *Tvirtuolis Kortežas*, o žurnalui *Playboy* sukūrė aštuonis trumpus apsakymus. Juos paskui *Penquin Books* išspausdino kaip apsakymų rinkinį. Literatūrinis pasaulis laukė naujojo Džei Makintošo romano. Iš pradžių nekantraudamas, paskui nerimastingai, su smalsumu ir galiausiai fatališkai abejingai.

Suprantama, rašyti jis nesiliovė. Štai jau septynetas romanų, visų tokie pavadinimai kaip *G-sas Genas* ir *Marso Psi-renos* arba *Pasimatymas su Detu*, visi pasirašyti Džonatano Vainsepo slapyvardžiu, uždėję jam gražių pinigėlių, ačiū jiems už visą šį aprūpintą keturiolikos metų gyvenimą.

Jis įsigijo nešiojamąjį kompiuterį *Toshiba* ir įsitaisydavo jį ant kelių sykiu su tomis greit paruošiamomis vakarienėmis, kurias dabar vis pasitiekdavo vakarais, – Kerė vis dažniau dirbdavo. Džei rašydavo apžvalgas, straipsnius, trumpus apsakymus, užpildydavo specialias laikraščių skiltis. Skaitydavo paskaitas rašytojų grupėms, vedė kūrybinio rašymo seminarus universitete. Jis rasdavo tokią galybę užsiėmimų, kad, kaip pats sakydavo,

beveik nelikdavo laiko knygoms rašyti. Pats šiek tiek drovėdamasis juokaudavo esąs rašytojas, kuris niekada nerašo. Kai šitaip kalbėdavo, Kerė žvelgdavo į jį tvirtai suspaudusi lūpas. Susipažinkite su Kere Oneil – tikrasis vardas Katerina Marsden – dvidešimt aštuonerių, šviesūs trumpai kirpti plaukai, bauginamai žalios akys. Džei nė neįtarė, kad tai žalios spalvos kontaktiniai lęšiai. Žurnalistė, išgarsėjusi televizijos laidoje *Forumas*. Tai vėlai vakare rodoma pokalbių laida, kurioje populiarūs autoriai ir antraeilės garsenybės aptarinėja šiuolaikinės visuomenės problemas fone skambant avangardiniam džiazui. Prieš penkerius metus ji būtų kritusi iš juoko dėl tokių jo žodžių. Bet juk prieš penkerius metus nebuvo ir *Forumo*, Kerė tada rašydavo į kelionių skiltį žurnale *Independent* ir bendradarbiavo leidžiant knygą *Šokoladas: feministinis požiūris*. Pasaulis sprogte sprogo nuo galimybių. Knyga pasirodė po poros metų, iškart užtelėjo žiniasklaidos susidomėjimo banga. Kerė buvo fotogeniška, gerai perkama, madinga. Dėl to pateko į daugybę lengvo turinio pokalbių laidų. Buvo fotografuojama žurnalams *Marie Clair*, *Tatler and Me*, tačiau laiku suskubo save įtikinti, kad dėl to galvos nepames. Turėjo namą Čelsyje, *pied-à-terre* kvartale Niujorke, svarstė, ar jai reikėtų šlaunų riebalų nusiurbimo. Ji subrendo. Nestovėjo vietoje.

Tačiau Džei liko ten, kur buvęs. Prieš penketą metų jis atrodė tikras temperamentingo menininko išikūnijimas, išgeriantis po pusę butelio *Smirnoff* per dieną, pasmerkta, sužeistos sielos romantinė figūra. Jis pažadindavo motiniškus Kerės instinktus. Ketino jį atpirkti, įkvėpti, o jis, jai atsidėkodamas, parašysiąs nuostabią knygą, kuri įstabia šviesa nutvieks žmonių gyvenimus, ir už tos knygos gimimą jis bus dėkingas Kerei.

Tačiau nieko neįvyko. Niekingi mokslinės fantastikos rašinėliai apmokėdavo rentą, – pigūs, minkštais viršeliais skaitalai

su ryškiais paveikslėliais. To pirmo brandaus kūrinio, šelmiškos išminties jam taip ir nepavyko pakartoti, nepavyko nė pamėginti pakartoti. Net ir mokėdamas paslaptinai tylėti, Džei nepasižymėjo jokių temperamentu, apie kurį vertėtų kalbėti. Bent jau jo temperamentas niekad nepasireikšdavo jokių impulsu. Jis niekad neprapliupdavo pykčiu, niekad neprarasdavo savitvardos. Jo pokalbis nespinduliuodavo ypatinga išmintimi, nesuintriguodavo šiurkštumu. Net girtuokliavimas, vienintelis jo likęs ekscentriškumas, dabar atrodė keistas, it keistumas žmogaus, kuris vis dar spiriasi dėvėti gana senamadiškus jaunystės drabužius. Visą laiką praleisdavo žaisdamas kompiuterinius žaidimus, klausydamasis senų dainų ir žiūrėdamas senus videofilmus. Tūnojo įstrigęs savo pasaulėlyje tarsi plokštelė griovelyje. Gal ji suklydo, svarstydamo Kerė. Jis nė nenorėjo suaugti. Jis nenori būti išgelbėtas.

Tušti buteliai bylodavo ką kita. Jis gėrė, galvodavo apie save dėl tos pačios priežasties, dėl kurios rašė antrarūšę mokslinę fantastiką. Ne tam, kad užmirštų, bet kad *prisimintų*, kad atvertų praeitį ir joje vėl rastų save, tarsi kauliuką kartaus skonio vaisiujė. Jis atkimšdavo kiekvieną butelį, kiekvieną istoriją pradėdavo slapčia įsitikinęs, kad štai šis ir bus tas magiškas gurkšnis, kuris jį atgaivins. Tačiau tam, kad magija veiktų, kaip ir vynas, reikia tinkamų aplinkybių. Galėjo jam Džou ir tai pasakyti. Kitaip chemija neveikia.

Tikėjaisi, kad ši magija prasidės nuo manęs. Tai būtų buvę taip poetiška. Galų gale juk mes, jis ir aš, susiję.

Tačiau ši istorija prasideda nuo kitokios rūšies vynu. Geriau būti paskutiniam negu jo pirmutiniam. Aš juk nesu net šios istorijos žvaigždė, aš čia buvau dar prieš atsikraustant Ypatingiesiems. Liksiu net ir tada, kai jie jau bus išgerti. Galiu ir palaukti. Be to, subrendusį *Fleurie* reikia skanauti ramiai ir neskubant, tad nesu tikras, ar jo gomurys tam jau pasiruošęs.

Londonas, 1999 metų pavasaris

BUVO KOVAS. Švelnus net ir rūsyje. Džei dirbo viršuje kaip praręs – su buteliu pašonėje ir tyliai murmančiu televizoriumi. Kerė išvykusi į pobūvį – įsteigtas naujas apdovanojimas rašytojoms moterims, kurios jaunesnės nei dvidešimt penkerių metų amžiaus, – tad namuose viešpatavo tyla. Rašomąja mašinėle Džei rašydavo tai, ką laikė tikra savo kūryba, o nešiojamuoju kompiuteriu – mokslinę fantastiką, tad iš to, girdėdavosi mašinėlės tauškėjimas ar ne, paprastai galėdavai spręsti, ką rašas. Prieš dešimtą nulipo žemyn. Įjungė radiją, surado senų populiarių melodijų stotį, girdėjosi, kaip jis vaikštinėja po virtuvę, kaip nerimastingai į terakotines plyteles aidi jo žingsniai. Prie šaldytuvo stovėjo spintutė su gėrimais. Pradarė ją, padvejojo, vėl uždarė. Pravėrė šaldytuvo duris. Kerės skonis viešpatavo čia, kaip ir visur kitur. Varpučių sultys, salotos su kuskusu, smulkių špinatų lapeliai, jogurtas. Džei pagalvojo, kaip norėtų dabar didžiulio sumuštinio su kumpiu ir keptu kiaušiniu bei didelio puodelio stiprios arbatos. Šis troškimas, žinojo, kažkaip susijęs su Džou ir Poghilo gatvele. Na, tiesiog asociacija, ne daugiau, kuri dažnai kildavo mėginant rašyti. Bet visa tai baigta. Iliuzija. Žinojo, kad iš tiesų net nėra alkanas. Užuoat valgęs, prisidėgė cigaretę, uždraustą prabangą, taupomą toms akimirkoms, kai Kerės nebūdavo namuose, giliai įtraukė. Iš

dreskiančios radijo kolonėlės pasigirdo Stivo Harlėjaus balsas, dainuojąs *Make me smile* – dar vieną dainą iš tos tolimos, lem-timi tapusios septyniiasdešimt penktųjų vasaros. Jis uždainavo sykiu – *Come up and see me, make me smi-iile* – vienišoje, tuščioje virtuvėje.

Už mūsų, tolimiausiame rūsio kampe, nerimastavo įsibrovėliai. Gal muzika, o gal kažkas tame švelnaus pavasario vakaro ore juos taip įelektrino, kad jie energingai burbuliavo, kunkuliavo buteliuose, tarškėjo vienas į kitą, šokčiojo išvydę šešėlius, veržėsi kalbėti, lįsti lauk, išleisti iš butelių savo esmę. Gal todėl jis ir nulipo žemyn, sunkiai žengdamas grubiais, netašytais laiptais. Džei dievino rūsį dėl jo vėsos, paslaptingo, jis dažnai nulipdavo žemyn tiesiog palytėti butelių, perbraukti pirštais per dulkes, nusėdusias ant sienų. Man visuomet patikdavo, kai jis čia nusileisdavo, kai jis būna netoliese, tada pajuntu jo emocinę temperatūrą. Tam tikra prasme net skaitau jo mintis. Sakiau, tarp mūsų užsimezgęs ypatingas ryšys.

Rūsyje buvo tamsu, jį apšvietė tik blanki lempelė, kaban-ti palubėje. Eilės butelių, kuo rūpestingiausiai išrinktų Kerės, kiaurose metalinėse lentynėlėse palei sieną, kiti plastmasinėse dėžėse ant grindų plokščių. Praeidamas Džei lengvai lytėjo butelius, prisikišdamas veidu taip arti, lyg norėtų užuosti tų įkalintų juose vasarų aromata. Du ar triskart išsitraukė butelį, pasukinėjo rankose, prieš padėdamas atgal ant metalinės lentynos. Jis pavaikštinėjo be tikslo, be jokios krypties, mėgdamasis rūsio drėgme ir tyła. Rūsysis nuslopino net Londono gatvės gar-sus, akimirka jam kilo pagunda tiesiog atsigulti ant lygių vėsių grindų ir užmigti, gal net visiems laikams. Čia jo juk niekas neieškos. Deja, jautėsi toks budrus, ypač budrus, tarsi tyła būtų iššvarinusi jam galvą. Tačiau, nepaisant tylos, atmosfera buvo įkaitusi, tarytum netrukus kažkas turėtų įvykti.

Naujieji buteliai stovėjo dėžėje rūšio gale. Ant jos skersai užmestos sulūžusios kopėčios, tad jis patraukė jas į šalį ir be didelių pastangų nutempė dėžę per akmenines grindų plyteles. Nesirinkdamas išsiėmė iš jos butelį ir pakėlė prieš šviesą, tyrinėdamas etiketę. Jo turinys panėšėjo į rausvoką rašalą, ant dugno buvo gerokas nuosėdų sluoksnis. Jam pasivaideno, kad butelyje išvydo ir dar kažkokį pavidalą, bet tai tebuvo nuosėdos. Viršuje virtuvėje vis dar tebebuvo įjungta nostalgikoji radijo stotis, vis dar 1975-ieji, dabar skambėjo kalėdinė *Bohemiškoji rapsodija*. Muzika girdėjosi negarsiai, bet aiškiai, ji skverbėsi pro grindis, ir Džei sudrebėjo.

Grįžo į virtuvę ir susidomėjęs apžiūrėjo butelį, – tada, kai parsigabeno juos prieš šešetą savaičių, į jį beveik nežvilgtelėjo, – ant kaklelio vaškinis antspaudas su ruda virvute, ranka užrašyta etiketė *Ypatingasis, 1975*, butelis buvo murzinas nuo Džou šakniavaisių, rūšio dulkių. Stebėjosi, kažin kam išgelbėjo jį, kam nesudaužė. Gal tiesiog kankinamas nostalgijos, tačiau jo jausmai Džou vis dar buvo per smarkiai sumišę. Pyktis, sumaištis, ilgesys perliejo jį karščio ir šalčio bangomis. *Senasis bičiuli. O, kad būtumei su manimi.*

Butelyje kažkas liuoktelėjo, tarsi pasišokėjo. Rūsyje likę vynai sutarškėjo, sutartinai jam atsiliepdami.

Kartais tai įvyksta atsitiktinai. Išlaukus metų metus, teisingo planetų išsidėstymo, atsitiktinio susitikimo, staigaus įkvėpimo – ūmai it visiškai savaime susiklosto tinkamos aplinkybės, klastingai, be fanfarų, be įspėjimo. Džei tikėjo, kad tai lemtis. Džou vadindavo tai magija. Tačiau kartais tai tik paprasta chemija. Kažin kas ore, gal poelgis, kuris iki šiol inertiškai glūdėjo, staiga pažadina keistis.

Pasaulietiška alchemija, sakydavo Džou. Mažmožių pasaulio magija. Džei Makintošas paėmė peilį, kad nupjautų antspaudą.